

چشم‌انداز پایگاه جامع الأحادیث

مجتبی علی اکبریان *

maliakbarian@noornet.net

اشاره

پایگاه جامع الأحادیث، تنها پایگاه جامع متون حدیثی شیعه است که در آن، امکانات پژوهشی مختلفی فراهم آمده است. این پایگاه، چشم‌انداز مناسبی را برای عرضه قابلیت‌ها و امکانات پیش روی خود قرار داده است. در این نوشته، گزارشی از مهم‌ترین فعالیت‌های صورت‌گرفته یا در دست انجام برای بهبود کیفی و کمی این پایگاه ارائه می‌شود.

کلیدواژه‌گان: پایگاه جامع الأحادیث، پایگاه نورحدیث، حدیث شیعه، منابع حدیثی.

* کارشناس حدیث معاونت پژوهش مرکز نور

مقدمه

پایگاه جامع الأحادیث (noorhadith.ir)، وابسته به مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی نور، شامل کهن‌ترین و مهم‌ترین منابع حدیثی شیعه از قرن اول هجری تا کنون است که به منظور استفاده پژوهشگران و نیز علاقه‌مندان به معارف نورانی اهل بیت(ع) از این منابع در محیط وب، راه‌اندازی شده است.

این پایگاه، امکانات و قابلیت‌های متنوع پژوهشی همچون: دسترسی به متن احادیث و ترجمه آن‌ها، جست‌وجو در عناوین منابع و متن روایات، گزینش احادیث کوتاه و بلند هریک از معصومان(ع)، یافتن و مشاهده احادیث مشابه، افزودن ترجمه و نمایه بر احادیث و مواردی از این دست را در خود جای داده است (۱) که به آسانی نیازهای حدیث‌پژوهان و محققان را برآورده می‌نماید و همچنین، کاربران عمومی و مشتاق به سخنان و روایات معصومان(ع) را بهره‌مند می‌سازد.

اکنون، چندی است که از راه‌اندازی اولیه پایگاه و ارائه نسخه آزمایشی آن می‌گذرد. در این مدت، اقدام‌ها و فعالیت‌های نسبتاً گسترده‌ای از سوی مرکز تحقیقات

حدود ۴۱۵ هزار روایت را در خود جای داده است. با فعالیت‌های صورت‌گرفته تعداد کتاب‌های حدیثی نشان‌گذاری‌شده، به بیش از ۲۰۰ عنوان و مجلدات آنها به بیش از ۵۳۰ جلد افزایش یافته است که پس از بارگذاری منابع جدید در آینده نزدیک، قابل دسترسی و مشاهده خواهند بود.

گذشته از افزایش عناوین منابع حدیثی، مجلدات برخی از کتب همچون کتاب «جامع الأحادیث الشیعه» که به تدریج در حال چاپ و انتشار است، از ۷ جلد به ۱۱ جلد افزایش یافته است.

۲. افزایش ترجمه‌های ارائه‌شده

از ویژگی‌های مهم پایگاه جامع الأحادیث، ارائه ترجمه روایات است. در نسخه اولیه پایگاه،

The screenshot displays the Noor Hadith website interface. At the top, there is a search bar and navigation tabs for 'احادیث' (Hadiths) and 'احادیث من' (Hadiths from). Below the search bar, there are two search results for Hadith 101 and 102. Each result includes the text of the hadith in Arabic and its source. On the right side, there is a sidebar with a list of sources under the heading 'همه منابع' (All Sources). The sources listed include: 'کتاب سلیم', 'المصیبه السجادية', 'مصباح الشریعة', 'توحید المفضل', 'فقه الرضا (علیه السلام)', 'طب الرضا (علیه السلام)', 'صحیفة الرضا (علیه السلام)', 'وقفه صفین', 'الأصول الستة عشر (ط - دار الشیسترى)', 'الأصول الستة عشر (ط - دار الحدیث)', and 'مسائل علی بن جعفر'. Below the list, there is a 'گزینه‌ش' (Options) section with a table of checkboxes for different source categories: 'همه احادیث', 'همه احادیث', 'همه احادیث', and 'همه قرون'.

نزدیک به ۵۰ عنوان ترجمه برای حدود ۳۰ عنوان از منابع حدیثی موجود در پایگاه، عرضه شده است که برخی منابع، بیش از یک ترجمه دارند. علاوه بر آن، ترجمه ۳۲ جلد از مجموعه ۱۱۰ جلدی بحار الأنوار نیز در پایگاه ارائه شده است. با استفاده از این تعداد کتاب ترجمه، در مجموع حدود ۵۲ هزار حدیث در پایگاه دارای ترجمه می‌باشند.

با اقدام‌های انجام‌شده، تعداد عناوین ترجمه‌های پایگاه، بیش از دو برابر افزایش پیدا کرده و افزون بر ۶۵ عنوان ترجمه جدید به محتوای پایگاه افزوده شده است که با این تعداد، در مجموع، ۱۱۵ عنوان ترجمه در بیش از ۲۲۰ جلد در دسترس کاربران خواهد بود. با استفاده از این

کامپیوتری نور برای بهبود کیفی و کمی پایگاه و ارتقای قابلیت‌های آن از دو جهت «محتوا» و «رابطه‌های کاربری» صورت گرفته و یا در دست انجام می‌باشد که در این نوشته، به همراه گزارشی از این اقدام‌ها و برنامه‌های آتی، به منظور دستیابی به چشم‌اندازی از آینده پایگاه جامع الأحادیث، به مخاطبان و کاربران محترم ارائه می‌گردد.

الف. محتوا

در بخش محتوای پایگاه، کارهای گوناگونی برای بهبود و ارتقا انجام شده که در ذیل به مهم‌ترین آنها اشاره می‌گردد:

۱. افزایش منابع حدیثی

منابع مورد استفاده در پایگاه جامع الأحادیث، غالباً با منابع نرم‌افزار رومیزی جامع الأحادیث مشترک است که پس از نشان‌گذاری متن روایات در آنها، به صورت حدیث‌محور بر روی پایگاه قرار گرفته و قابل مشاهده است. تعداد منابع حدیثی در نسخه فعلی پایگاه، ۱۸۳ عنوان در ۴۸۰ جلد می‌باشد که این تعداد منابع

تعداد منبع ترجمه، آمار احادیث دارای ترجمه به زبان فارسی در پایگاه جامع الأحادیث قابل ملاحظه خواهد شد. همچنین، گفتنی است که در پایگاه امکان افزودن ترجمه جدید بر احادیث توسط کاربران نیز فراهم آمده است.

۳. افزودن کتاب‌های شرح احادیث

بسیاری از احادیث مذکور در منابع روایی شیعه، از دیرباز توسط عالمان مورد شرح و بررسی قرار گرفته و معارف ناب و لغات مشکل آنها تبیین شده است. به منظور بهره‌مندی محققان و عموم علاقه‌مندان به احادیث اهل بیت(ع) از این شرح‌ها و فراهم‌شدن دسترسی سریع و آسان به آنها، در کنار ترجمه روایات، کتاب‌های شرح احادیث نیز برای نخستین بار به محتوای پایگاه افزوده شده و با به‌روزرسانی نسخه جدید پایگاه، امکان بهره‌مندی از محتوای ۲۳ عنوان کتاب شرح حدیث در بیش از ۱۰۰ جلد در پایگاه فراهم آمده است که این تعداد کتاب، حاوی شرح بیش از ۴۰ هزار روایت، به‌ویژه احادیث کتب اربعه هستند.

۴. بهبود اتصال احادیث با ترجمه و شرح

اقدام مهم دیگر در زمینه ارتقا و بهبود محتوای پایگاه جامع الأحادیث، بازبینی کلیه پیوندها و اتصالات ترجمه‌های قبلی و نیز ترجمه‌ها و شرح‌های جدید با منابع حدیثی و متن روایات، شامل ده‌ها هزار لینک و اتصال در بیش از سیصد جلد کتاب، به منظور اصلاح اشکال‌های احتمالی و اطمینان به صحت تطابق ترجمه و شرح ارائه‌شده با متن روایت مورد نظر بوده است که به همت محققان مرکز تحقیقات کامپیوتری نور فرآیند آن در طی بیش از دو سال به انجام رسیده و امید است به یاری خداوند متعال هم‌زمان با به‌روزرسانی جدید از پایگاه، مورد بهره‌مندی کاربران قرار گیرد. گفتنی است، روند بازبینی و اصلاح پیوندها بین ترجمه و شروع در تعدادی از منابع هنوز ادامه دارد که پس از اتمام، به تدریج به محتوای پایگاه افزوده خواهند شد.

۵. اصلاح و ارائه اسناد ذیلی

در منابع روایی، به‌ویژه جوامع حدیثی متأخر همچون بحار الأنوار و وسائل الشیعه که روایات بسیاری را از مصادر مختلف جمع‌آوری کرده و در خود جای داده‌اند، این

این پایگاه، امکانات و قابلیت‌های متنوع پژوهشی همچون: دسترسی به متن احادیث و ترجمه آنها، جست‌وجو در عناوین منابع و متن روایات، گزینش احادیث کوتاه و بلند هر یک از معصومان(ع)، یافتن و مشاهده احادیث مشابه، افزودن ترجمه و نمایه بر احادیث و مواردی از این دست را در خود جای داده است که به‌آسانی نیازهای حدیث‌پژوهان و محققان را برآورده می‌نماید و همچنین، کاربران عمومی و مشتاق به سخنان و روایات معصومان(ع) را بهره‌مند می‌سازد

شیوه فراوان به چشم می‌خورد که مؤلفان پس از نقل یک روایت، به دیگر اسناد و اختلاف‌های متنی و سندی آن روایت در کتاب‌های گوناگون اشاره کرده و از تکرار دوباره متن روایت خودداری کرده‌اند و به جای آن، الفاظی مانند: «مثله» و «نحوه» به کار برده‌اند. به این اسناد و اختلاف نسخه‌ها که به دنبال یک روایت درج شده‌اند، اصطلاحاً «اسناد ذیلی» اطلاق

می‌شود. این اسناد و ارائه نشانی از نسخه‌های دیگر روایت در منابع مختلف، حاوی اطلاعات ارزشمندی برای پژوهشگران و متخصصان امر حدیث است که از جمله آنها، حکم به اتحاد آن روایات بنا بر نظر مؤلف می‌باشد.

بر همین اساس، یکی از اقدام‌های انجام‌شده برای بهبود کیفیت محتوای پایگاه، بازنگری

شناسه حدیث: 40681

کتاب: من لا یحضره الفقیه ج ۱/۵ مؤلف: ابن بابویه، محمد بن علی
نمایش: < الجزء الأول > باب المأذون علی القیوب
مضمون:

و رَوَى صَفْوَانُ بْنُ مِهْرَانَ الْجَمَّالِيُّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع أَنَّهُ قَالَ نَمَاتَ رَجُلٌ مِنَ الْمُتَأَمِّقِينَ فَخَرَجَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ ع يَمْشِي فَلَقِيَ مَوْلِيَّ لَهُ فَقَالَ لَهُ يَا أَيْنَ تَذْهَبُ فَقَالَ أَفْزُ مِنْ جَنَازَةِ هَذَا الْمُتَأَمِّقِ أَنْ أَصْلِيَ عَلَيْهِ فَقَالَ لَهُ الْحُسَيْنُ ع قُمْ يَا جَنَابِي فَمَا سَمِعْتَنِي أَقُولُ فَقَالَ مَثَلَهُ قَالَ فَرَفَعَ يَدَيْهِ فَقَالَ يَا لِهَيْبَةِ أَخِي عُنْدَكَ فِي عِبَادِكَ وَ بِلَادِكَ اللَّهُمَّ أَصْلِحْ أَسَدًا نَارَكَ اللَّهُمَّ أَدْفَعْ حُرَّ عَذَابِكَ فَإِنَّهُ كَانَ يُؤَالِي أَغْدَاكَ وَ يُعَادِي أَوْلِيَاءَكَ وَ يُبَغِضُ أَهْلَ بَيْتِ نَبِيِّكَ . .

نمایش برآید

ترجمه (1) احادیث مشابه احادیث هم نشانی

ترجمه وجود دارد

ترجمه به فارسی

ترجمه شما

ترجمه می‌لا یحضره الفقیه :: ابن بابویه، محمد بن علی

صفوان بن مهران جهمال از امام صادق علیه السلام روایت کرده که آن حضرت فرمود: مردی از متأمقین فوت شد و حسین بن علی علیهما السلام به جنازه آن متأمق بیروت شده و می‌رفت که در راه با علام آزاد کرده خود با یکی از شیعیان ملاقات کرد و حضرت از او پرسید که می‌روی؟ عرض کرد: آری. حاره این متأمق می‌گویم که حاضر نیاشم تا بر او نماز کنم. امام علیه السلام باو فرمود: با کتاز من بایست و آنچه از من شنیدی تو نیز تکرار کن. روایت کرد: حضرت دستهای خود را بلند کرده و فرمود: «اللهم اخرج عیدک فی عبادک و ... نمایش کامل ترجمه»

شناسه حدیث: 163315

کتاب: عوالی اللالی العزیزیه فی الأحادیث الدینیة، مؤلف ابن ابی جمهور، محمد بن زین الدین ر ج 0 ص: 0
 قرن: قرن دهم
 نشانی: < الجزء الثالث > القسم الثاني فی احادیث أخرى تتعلق بأبواب الفقه < باب المَوَارِيثِ >
 معصوم: حضرت محمد (ص)

و قَالَ النَّبِيُّ ص الإسلام يعلو ولا يعلى عليه نحن نرثهم ولا يرثونا .

شناسه حدیث: 230047

کتاب: تفصیل وسائل الشیعة الی تحصیل مسائل الشریعة، مؤلف شیخ حر عاملی، محمد بن حسن ر ج 0 ص: 0
 قرن: قرن دوازدهم
 نشانی: < الجزء السادس والعشرون > كتاب الفرائض و الموارث < أبواب ميراث الأولاد و الأولاد > باب أن الأَخَ الكافر لا یُخْتَبُ الأُمُّ
 معصوم: روایت فرس

قَالَ وَ قَالَ ع الإسلام يعلو ولا يعلى عليه و الكفار بمنزلة الموتى لا يحجون ولا يرثون .

محفوظ بماند و همچنین، اصلاح اطلاعات مربوط به برخی احادیث، در کوتاه‌ترین زمان و کمترین هزینه در پایگاه اعمال شود، بخش پردازش داده مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی اقدام به ایجاد زیرساخت مهمی در پایگاه نمود و آن، اختصاص یک شناسه اختصاصی منحصر به فرد به هر حدیث و آماده نمودن ابزاری برای مدیریت احادیث شناسه‌دار و ثبت و رهگیری فرایند اطلاعات مربوط به هر حدیث می‌باشد.

با انجام این کار، زیربنایی که هم به محتوای پایگاه مربوط است و هم به پشتیبانی فنی از آن ربط دارد، علاوه بر مزایایی که مورد اشاره قرار گرفت، امکان دستیابی به احادیث یکتا و غیر تکراری از فهرست طولانی احادیث شیعه نیز آسان‌تر خواهد شد. چه اینکه در طول زمان، بسیاری از روایات در منابع مختلف و حتی در فصول متعدد از یک کتاب، تکرار شده‌اند و این موضوع، تعداد روایات شیعه را به چند برابر رسانده

در نشان‌گذاری این اسناد در چهار مجموعه بزرگ حدیثی که دارای بیشترین اسناد ذیلی هستند، شامل کتاب‌های: «بحار الأنوار»، «الوافی»، «وسائل الشیعه» و «مستدرک الوسائل» با بیش از یکصد و هشتاد جلد است. با فعالیت‌های انجام شده، از این پس، هر روایتی که دارای سند ذیلی است، به همراه سند یا اسناد پیرو خود نمایش داده خواهد شد تا استفاده کاربران و محققان از این منابع، کامل‌تر و مفیدتر شود.

۶. شناسه انحصاری برای هر حدیث

یکی دیگر از اقدام‌های انجام شده در زمینه بهبود محتوای پایگاه، اختصاص شناسه انحصاری به هریک از احادیث موجود در آن است. در توضیح باید گفت که از ویژگی‌های اصلی پایگاه جامع الأحادیث، حدیث‌محور بودن آن است؛ به این معنا که محتوای اصلی پایگاه را فهرستی از احادیث موجود در منابع حدیثی شیعه به همان ترتیبی که در کتاب‌ها وجود دارند، تشکیل می‌دهد. با انتخاب هر حدیث از هر کتاب، اطلاعات مربوط به آن از قبیل: معصوم صادرکننده روایت، ترجمه و شرح، و احادیث مشابه قابل مشاهده خواهد بود. همچنین، هر کاربر می‌تواند فعالیت‌های پژوهشی مختلفی مانند: نمایه‌زنی، ترجمه روایات و ستاره‌کردن احادیث منتخب را انجام دهد که سابقه این فعالیت‌ها در کارتابل «احادیث من» در دسترس می‌باشد. برای اینکه فعالیت‌های پژوهشی کاربران بر اثر تغییرهای احتمالی در منابع پایگاه و چینش آنها و نیز در به‌روزرسانی نسخه‌های بعدی،

اقدام مهم دیگر در زمینه ارتقا و بهبود محتوای پایگاه جامع الأحادیث، بازبینی کلیه پیوندها و اتصالات ترجمه‌های قبلی و نیز ترجمه‌ها و شرح‌های جدید با منابع حدیثی و متن روایات، شامل ده‌ها هزار لینک و اتصال در بیش از سیصد جلد کتاب، به منظور اصلاح اشکال‌های احتمالی و اطمینان به صحت تطابق ترجمه و شرح ارائه شده با متن روایت مورد نظر بوده است که به همت محققان مرکز تحقیقات کامپیوتری نور فرآیند آن در طی بیش از دو سال به انجام رسیده است

است. این امر که نیازمند پژوهشی دقیق و فراگیر می‌باشد و بدون استفاده از ابزارها و روش‌های رایانه‌ای همچون مشابهت‌یابی احادیث نمی‌توان بدان دست یافت، با استفاده از شناسه اختصاصی و یافتن نسبت بین هر حدیث با احادیث دیگر آسان‌تر خواهد بود.

ب. رابط‌های کاربری

با بررسی و ارزیابی قسمتهای مختلف پایگاه و کارکردهای آن توسط بخش کنترل کیفیت در مرکز تحقیقات کامپیوتری نور و نیز نظرها و پیشنهادهای ارسالی توسط کاربران، نیاز به بهبود و ارتقای برخی از رابط‌های کاربری در پایگاه احساس می‌شد که اقدام‌هایی در همین زمینه صورت گرفت. در اینجا به طور مختصر به مهم‌ترین این اقدام‌ها اشاره می‌شود:

۱. امکان انتخاب ترکیبی (Multi Select)

فهرست احادیث موجود در پایگاه بر اساس گزینه‌های مختلف همچون: منابع، معصومان، اندازه احادیث، وجود ترجمه برای روایات و قرن تألیف کتاب محدود می‌شود. در نسخه فعلی پایگاه، امکان انتخاب هم‌زمان دو یا چند گزینه از موارد فوق وجود ندارد؛ اما با بهبود این قابلیت، امکان انتخاب ترکیبی و مشاهده هم‌زمان احادیث چند معصوم یا چند قرن یا موارد دیگر فراهم شده است.

۲. انتخاب تعداد احادیث برای نمایش

در حال حاضر، تعداد احادیث قابل نمایش در صفحه اصلی پایگاه به طور پیش فرض و ثابت، ده روایت است که با اضافه شدن گزینه انتخابی در نوار ابزار بالای صفحه، این تعداد به دلخواه کاربران بین ۱۰ تا ۵۰ روایت قابل تنظیم گشته است.

۳. حفظ موقعیت کاربر در صفحه اصلی

از جمله نکاتی که در بررسی از عملکرد پایگاه و نظرات کاربران به دست آمده، لزوم حفظ موقعیت کاربر به هنگام بازگشت از صفحه اختصاصی نمایش احادیث به صفحه اصلی است؛ به عنوان نمونه، به هنگام نمایش هفتمین حدیث از صفحه اصلی، کاربر باید به همان حدیث باز گردد؛ ولی در حال حاضر، بعد از ورود به صفحه اختصاصی حدیث، در بازگشت موقعیت کاربر ذخیره نمی‌شود و به طور پیش فرض، به اولین حدیث صفحه منتقل می‌گردد که این موضوع، اصلاح شده و موقعیت کاربر بعد از دیدن احادیث، در صفحه اصلی حفظ می‌شود.

از قابلیت‌های برجسته پایگاه جامع الأحادیث، امکان مشاهده روایات یک یا چند معصوم خاص است که خصوصیتی بسیار کاربردی برای همه سطوح مخاطبان و کاربران می‌باشد. در حال حاضر، اطلاعات مربوط به معصوم صادرکننده یا قائل در روایات، برای حدود دوسوم از احادیث پایگاه وجود دارد و یکی از کارهای در دست اقدام، تکمیل و اصلاح این اطلاعات برای احادیث باقیمانده است

۴. بهبود دسترسی‌ها در صفحه اختصاصی حدیث

هم‌اکنون از صفحه اختصاصی نمایش حدیث، امکان مشاهده احادیث دیگر و دسترسی به فهرست اصلی وجود ندارد که با اضافه شدن دکمه احادیث قبلی و بعدی به نوار ابزار در این صفحه، این امکان به وجود آمده است. همچنین، در کنار کارتابل «احادیث من»، کارتابل «فهرست احادیث» نیز افزوده گردیده که بدون زدن دکمه بازگشت مرورگر، امکان دسترسی به صفحه اصلی با حفظ موقعیت قبلی کاربر فراهم می‌باشد. (شکل ۳)

مقایسه احادیث

شماره حدیث: 163315 159969 169101 230047

شماره حدیث: 163315 159969 169101 230047

شناسه حدیث: 163315

کتاب: عوالی اللالی العزیزة فی الأحادیث الدینیة، مؤلف ابن ابی جمهور، محمد بن زین الدین، ج 0 ص: 0
قرن: قرن دهم
نشانی: < الجزء الثالث > القسم الثاني فی احادیث أخرى تتعلق بأبواب الفقه < باب التَّوَابِیْتِ
معصوم: حضرت محمد (ص)

وَ قَالَ النَّبِيُّ ص الْإِسْلَامُ يَعْلُو وَ لَا يَعْلي عَلَيْهِ نَحْنُ نَرْثُهُمْ وَ لَا يَرِثُونَا .

شناسه حدیث: 230047

کتاب: تفصیل وسائل الشیعة إلى تحصیل مسائل الشریعة، مؤلف شیخ حر عاملی، محمد بن حسن، ج 0 ص: 0
قرن: قرن دوازدهم
نشانی: < الجزء السادس والعشرون > كتاب الفرائض و الموارث < أبواب میراث الأئمة و الأولاد > باب أنَّ الْآخَ الْكَافِرَ لَا يَخْتَبُ الْأُمَّ
معصوم: روایت فرسل

قَالَ وَ قَالَ ع الْإِسْلَامُ يَعْلُو وَ لَا يَعْلي عَلَيْهِ وَ الْكُفْرَارُ بِمَنْزِلَةِ الْمَوْتِ لَا يَحْيِيُونَ وَ لَا يَرِثُونَ .

۵. اضافه‌شدن ترتیب نمایش بر اساس تعداد احادیث گروه

یکی از قابلیت‌های فوق‌العاده و منحصر به فرد در پایگاه جامع الاحادیث که متأسفانه به خوبی معرفی نشده و کاربران آشنایی چندانی با آن ندارند، امکان دسته‌بندی یا گروه‌بندی احادیث است. در راستای بهبود فضای استفاده از امکانات پایگاه، دکمه «دسته‌بندی احادیث» که در محل مناسبی قرار نداشت، در مکانی مناسب‌تر و در دید کاربران در نوار ابزار صفحه اصلی قرار داده شده و راهنمای نسبتاً مبسوطی نیز از چگونگی عملکرد آن تهیه گردیده است. به طور خلاصه، با انتخاب دکمه دسته‌بندی یا گروه‌بندی احادیث در حالت‌های گوناگون انتخابی از قبیل دسته‌بندی همه منابع یا منبعی خاص، احادیث تکراری و شبیه به هم در یک گروه قرار می‌گیرند و به ترتیب زمانی در کنار یکدیگر به نمایش درمی‌آیند. در این حالت، می‌توان سیر تدوین نسخه‌های یک حدیث را در طول زمان در منابع گوناگون مشاهده نمود و تفاوت‌های سندی و متنی آنها را با استفاده از پنجره مقایسه احادیث، مورد بررسی و کاوش قرار داد.

در نسخه جدید پایگاه، با اضافه‌شدن گزینه ترتیب بر اساس تعداد احادیث گروه به جدول ترتیب نمایش در صفحه اصلی، می‌توان علاوه بر مرتب‌نمودن احادیث بر طبق معصومان، اندازه و شناسه، آنها را بر اساس تعداد روایات هر گروه از بیشتر به کمتر یا برعکس نیز مشاهده نمود. با این روش، به راحتی تعداد تکرار یک روایت در منابع گوناگون، قابل دستیابی است. البته گفتنی است که استفاده از این گزینه، در حالت انتخاب گزینه دسته‌بندی است؛ در غیر این صورت، پاسخی قابل مشاهده نخواهد بود.

ج. کارهای در دست اقدام

علاوه بر اقدام‌های صورت گرفته در جهت بهبود کیفی و کمی پایگاه جامع الاحادیث که به آنها اشاره شد، فعالیت‌های دیگری نیز در دست انجام است که در ادامه، گزارشی از آنها ارائه می‌گردد:

۱. بهبود اطلاعات پایگاه از لحاظ متن روایات عرضه شده

چنان‌که بیان شد، محتوای اصلی این پایگاه، احادیث استخراج شده از منابع حدیثی شیعه است. برای اینکه بتوان تنها متن روایات را از این کتاب‌ها نمایش داد، هر حدیث به طور جداگانه نشان‌گذاری شده است. در غالب این کتاب‌ها، متن یک روایت و محدوده آن به راحتی قابل تشخیص است؛ اما در مواردی نیز به دلیل درج کلمات مؤلف یا شارحان و حتی توضیح خود راوی در ادامه یا بین متن روایات، تشخیص اینکه محدوده یک حدیث چه مقدار است، دشوار می‌باشد. به همین دلیل، احتمال وجود نقصان یا زیادت در برخی از متونی که به عنوان روایت در پایگاه عرضه شده‌اند، وجود دارد.

از سوی دیگر، در تعریف خود روایت و اینکه چه متنی را می‌توان حدیث نامید نیز کم‌وبیش اختلاف‌هایی وجود دارد؛ اما تعریف مشهور از روایت در نظر علمای شیعه، بیان قول، فعل و تقریر معصومان (ع) است. بر همین اساس، ممکن است بتوان برخی دیگر از متون ارائه شده در پایگاه به عنوان روایت را خارج از تعریف اصطلاحی آن دانست. از این رو، یکی از برنامه‌های در دست اقدام جهت بهبود کیفی محتوای پایگاه، بازبینی متن روایات ارائه شده به خصوص در منابع روایی - تاریخی است که در بعضی از آنها بین مطالب و گزارش‌های تاریخی با روایات خلط شده است.

۲. ارتقا و بهبود اطلاعات مربوط به صادرکننده یا قائل روایات

از قابلیت‌های برجسته پایگاه جامع الاحادیث، امکان مشاهده روایات یک یا چند معصوم خاص است که خصوصیتی بسیار کاربردی برای همه سطوح مخاطبان و کاربران می‌باشد. در حال

The screenshot shows the 'احادیث' (Hadith) section of the website. It features a search bar with 'همه منابع' (All sources) selected. Below the search bar, there is a list of sources under the heading 'همه منابع'. The list includes:

- کتاب سلیم
- المحیفة السجادية
- مصباح الشریعة
- توحید المفضل
- فقه الرضا (علیه السلام)
- طب الرضا (علیه السلام)
- صحیفة الرضا (علیه السلام)
- وقعة صفین
- الأصول الستة عشر (ط - دار الشیبة)
- الأصول الستة عشر (ط - دار الحدیث)
- مسائل علی بن جعفر

At the bottom of the list, there is a 'گزینه‌ها' (Options) section with the following options:

- ترجمه
- معصوم
- اندازه
- قرن

On the left side of the screenshot, there is a sidebar with a search icon and a dropdown menu for 'همه احادیث' (All hadiths).

حاضر، اطلاعات مربوط به معصوم صادرکننده یا قائل در روایات، برای حدود دوسوم از احادیث پایگاه وجود دارد و یکی از کارهای در دست اقدام، تکمیل و اصلاح این اطلاعات برای احادیث باقیمانده است. در این زمینه، پس از انجام اصلاحات مد نظر، با تفکیکی که بین نقش معصومان در سند و متن یک روایت صورت گرفته، امکان بازیابی اطلاعات مربوط به احادیث صادرشده از یک معصوم، احادیثی که درباره یک معصوم است و نیز معصومانی که در سلسله سند یک روایت به عنوان راوی ذکر شده‌اند، وجود خواهد داشت.

نکته قابل توجه در موضوع پیرایش متن برخی روایات و اطلاعات مربوط به قائل در احادیث و نیز دیگر اصلاحاتی که در محتوای پایگاه همچون افزایش ترجمه و شروح و مانند آن صورت خواهد گرفت، این است که با اختصاص شناسه انحصاری به هر حدیث و ابزاری که برای مدیریت آن ایجاد شده، این تغییرات و اصلاحات، به آسانی در فواصل زمانی کوتاه و به طور مستمر در پایگاه اعمال خواهد شد.

گردد.

د. چشم‌اندازی از برنامه‌های آتی

پس از ارائه گزارشی از فعالیت‌های انجام‌شده و در دست اقدام برای بهبود پایگاه جامع‌الاحادیث، در بخش آخر به معرفی مهم‌ترین برنامه‌های آتی پایگاه اشاره می‌کنیم:

۱. افزودن ترجمه به زبان‌های روز دنیا

با عرضه احادیث اهل بیت(ع) در محیط وب که معارف اسلام ناب را به آسانی در دسترس همه مخاطبان و علاقه‌مندان از سراسر جهان می‌گذارد، نیاز به ارائه ترجمه به زبان‌های زنده دنیا در پایگاه را دوچندان می‌نماید. از این‌رو، یکی

یکی از اقدام‌های انجام‌شده برای بهبود کیفیت محتوای پایگاه، بازنگری در نشانگذاری این اسناد در چهار مجموعه بزرگ حدیثی که دارای بیشترین اسناد ذیلی هستند، شامل کتاب‌های: «بحار الأنوار»، «الوافی»، «وسائل الشیعه» و «مستدرک الوسائل» با بیش از یکصد و هشتاد جلد است. با فعالیت‌های انجام‌شده، از این پس، هر روایتی که دارای سند ذیلی است، به همراه سند یا اسناد پیرو خود نمایش داده خواهد شد تا استفاده کاربران و محققان از این منابع، کامل‌تر و مفیدتر شود

از برنامه‌های آینده در توسعه محتوای پایگاه افزودن این ترجمه‌ها می‌باشد. تا کنون کتاب‌های ترجمه فراوانی به زبان انگلیسی و دیگر زبان‌ها از احادیث شیعه منتشر شده که باید از آنها در این بخش از پایگاه استفاده نمود.

۲. افزودن اطلاعات رجالی و سندی

از دیگر برنامه‌های آینده در پایگاه جامع‌الاحادیث، ارائه اطلاعات لازم درباره اسناد روایات همچون شرح حال رجال و راویان موجود در آنها و نوع اسناد از لحاظ اتصال، ارسال، صحت، ضعف و مانند آن می‌باشد. گفتنی است که پیش از این، اطلاعات رجالی و سندی بسیار ارزشمندی در برخی نرم‌افزارهای مرکز تحقیقات کامپیوتری نور همانند نرم‌افزار درایة النور و اسناد شیخ صدوق به

همچنین، گزارشی از آخرین تغییرها به اطلاع کاربران خواهد رسید.

۳. ارتقای موتور جست‌وجو در پایگاه

با وجود اینکه موتور جست‌وجویی که در حال حاضر در پایگاه وجود دارد، نسبتاً جوابگوی نیازهای کاربران می‌باشد، اما در مقایسه با فناوری به‌روز و نیز دیگر پایگاه‌های وابسته به مرکز تحقیقات کامپیوتری نور، از جایگاه شایسته خود بهره‌مند نیست. بنابراین، یکی از اقدام‌های فوری در این زمینه، بهبود و بالابردن سرعت و دقت در موتور جست‌وجوی پایگاه همراه با امکانات جست‌وجوی پیشرفته می‌باشد که به یاری خداوند به‌زودی این امر محقق خواهد شد.

۴. بهبود دیگر رابط‌های کاربری

ارتقای موارد دیگری از رابط‌های کاربری در پایگاه، همچون: بهبود سبد مقایسه احادیث، ایجاد قفسه دلخواه از منابع بر اساس عناوین کتاب، مؤلفان، موضوع و مانند آن و نیز تغییراتی در زمینه گرافیک پایگاه و آسان‌تر نمودن دسترسی به امکانات پژوهشی آن، در دست انجام است که امیدواریم به‌زودی در پایگاه اعمال

با یاری خداوند متعال و همت مسئولان مرکز تحقیقات کامپیوتری نور امید می‌رود در آینده‌ای نه چندان دور، نسخه جدید و به‌روزرسانی شده این پایگاه که جامع متون حدیثی شیعه و دربردارنده بیش از چهارصد هزار روایت است، با ارائه اطلاعات تصحیح شده و کاملی از متن روایات، ترجمه و شروح آنها و دیگر اطلاعات پیرامونی هم‌چون: اسناد ذیلی، معصومان صادرکننده احادیث و راویان معصوم در سلسله سند روایات، به همراه بهره‌مندی از امکانات فنی مناسب‌تر، به شیفتگان کلمات نورانی معصومان(ع) و معارف حدیثی عرضه گردد

مخاطبان ارائه شده که با استفاده از آنها می‌توان بر غنای محتوای پایگاه افزود.

۳. ارائه احادیث بر اساس موضوع

دسته‌بندی احادیث بر اساس موضوعات محوری آنها به منظور دسترسی به روایات بر مبنای موضوع، از دیگر برنامه‌های آتی و مهم مرکز تحقیقات کامپیوتری نور برای توسعه بیشتر پایگاه جامع الأحادیث می‌باشد که امیدواریم با شکل‌گیری نسخه واحد از احادیث شیعه، دستیابی به این امر نیز آسان‌تر و دقیق‌تر جامه عمل بپوشد.

سخن پایانی

با توجه به نکات مطرح شده در افزایش کیفی و کمی امور مربوط به محتوا و رابط کاربری در پایگاه جامع الأحادیث، و فعالیت‌های صورت گرفته یا در دست اقدام در این زمینه و همچنین امکاناتی که در برنامه توسعه پایگاه مد نظر است، می‌توان چشم‌انداز مناسبی از وضعیت پایگاه جامع الأحادیث انتظار داشت.

با یاری خداوند متعال و همت مسئولان مرکز تحقیقات کامپیوتری نور امید می‌رود در آینده‌ای نه چندان دور، نسخه جدید و به‌روزرسانی شده این پایگاه که جامع متون حدیثی شیعه و دربردارنده بیش از چهارصد هزار روایت است، با ارائه

اطلاعات تصحیح شده و کاملی از متن روایات، ترجمه و شروح آنها و دیگر اطلاعات پیرامونی هم‌چون: اسناد ذیلی، معصومان صادرکننده احادیث و راویان معصوم در سلسله سند روایات، به همراه بهره‌مندی از امکانات فنی مناسب‌تر، به شیفتگان کلمات نورانی معصومان(ع) و معارف حدیثی عرضه گردد.

پی‌نوشت:

۱. برای آشنایی بیشتر با ویژگی‌ها و امکانات پایگاه جامع الأحادیث، ر.ک: فصلنامه ره‌آورد نور، تابستان ۹۳، ش ۴۷، ص ۵۴. ■

www.noorhadith.ir